

צל"ש הרמטכ"ל

זכאיי עיטור המופת שלא זכו לקבלו

כבר במלחמת העצמאות העניקו מפקדים ברמות שונות ציונים לשבח לחיילים שהצטיינו בלחימה. בשנת 1970 התקבל בכנסת חוק העיטורים והצל"שים, ונקבע כי הצל"שים שניתנו לפני קבלת החוק יומרו לעיטורים השונים, כפי שיקבע צה"ל. התברר כי לא כול הצל"שים שקדמו לחוק הגיעו לדיון בפני הגורמים המתאימים בצה"ל, ולא נמצא גורם רשמי שיתקן מצב זה

עפר דרורי

צל"ש אלוף שהוא החמישי בדירוג הצל"שים.

כיצד נוצר האבסורד?

בעת הדיונים בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת על חקיקת חוק העיטורים של חיילי צה"ל, נקבעו שלושת העיטורים שיהיו בתוקף: **עיטור הגבורה** הראשון במעלה, אחריו **עיטור העוז**, ו**עיטור המופת** השלישי במעלה. החוק גם מנסח את סוג מעשה הגבורה המזכה בכל אחד משלושת העיטורים. החוק מסמך את הצבא להמשיך ולהעניק ציונים לשבח לפי הפקודות שהיו נוהגות בצבא עד לכניסת החוק לתוקף. בדינוי הוועדה ובהתלבטות מה לעשות עם הצל"שים שהוענקו לחיילים לפני כניסת החוק לתוקף, התחייב נציג צה"ל בוועדה, להקים וועדה צה"לית שתבדוק ותבחן את **כלל הצל"שים** שהוענקו טרם החוק, לצורך בחינתם והמרתם לעיטורים, כל אחד לפי דרגת מעשה הגבורה שלו. אצטט מדבריו של האלוף שמואל אייל בדיון בוועדת הכנסת, בהתייחס לכיסוי הרטרואקטיבי של החוק: "בקשר לכיסוי הרטרואקטיבי – החוק מדבר על כך בפירוש, וכוונתנו בהחלט לדון בכל הציונים לשבח מיום שהונהגו, ואשר יש לגביהם חומר מבוסס בכתב, ועליהם תמליץ ועדה מיוחדת בפני הרמטכ"ל או שר הביטחון".

למידע מלא על ההשתלשלות ההיסטורית

אלוף פיקוד הדרום.

סגן מיכה קפוסטה לחם במבצע קדש במסגרת חטיבת הצנחנים בקרב בקצרי המיתלה. בכתב הצל"ש שקיבל סגן מיכה קפוסטה נכתב: בעת מילוי תפקידו כמפקד פלוגת הסיירים של חטיבה 202, קיבלת פקודה להסתער הסתערות-יום על רכס בו התבסס האויב בכוכים. על אף שרבים מאנשיך נפגעו, המשכת בהסתערות עד שנפצעת. האלוף חיים לסקוב, אלוף פיקוד הדרום. במבצע קדש, שקדם למלחמת ששת הימים באחת עשרה שנים בלבד, הוענקו 48 צל"שים של אלוף ועוד צל"ש אחד של מפקד חטיבה. כאשר ג'קי אבן ומיכה קפוסטה קיבלו את צל"ש האלוף, זה היה ציון לשבח מכובד ביותר, שני במעלה רק מתחת לציון לשבח של הרמטכ"ל שהיה הראשון במעלה. עיטורים לא היו אז וצל"ש אלוף "נחשב" אז כמו עיטור העוז בימינו.

למותר לציין כי מעשי הגבורה של חיילים שזכו לצל"ש האלוף במבצע קדש אינם נופלים ממעשי הגבורה של חיילים שקיבלו צל"ש אלוף במלחמת ששת הימים. ובכל זאת נוצר אבסורד לפיו מעמדו של חייל שקיבל צל"ש אלוף במבצע קדש שונה מהותית ממעמדו של חייל שקיבל צל"ש אלוף במלחמת ששת הימים. צל"ש האלוף במלחמת ששת הימים הומר ברוב המקרים לעיטור המופת שהוא שלישי בדירוג הצל"שים ואילו צל"ש האלוף שניתן במבצע קדש נשאר

רב"ט אליהו אליז ז"ל לחם במסגרת חטיבה 7 במלחמת ששת הימים. ביום 7 ביוני 1967, בג'בל ליבני, בהיותו מפקד זחל"ם, נפצע רב"ט אליהו אליז מכדורי מקלע ומהפגזה בשתי ידיו, בחזהו וברגלו. על אף פציעתו הקשה, ניסה תחת אש אויב להציל את חברו מהזחל"ם הפגוע והבוער. על מעשה זה הוענק לו ציון לשבח של אלוף פיקוד הדרום האלוף ישעיהו גביש.

באפריל 1973 העניק לו הרמטכ"ל דוד אלעזר את עיטור המופת לאחר עבודת הוועדה הצה"לית שבחנה את הצל"שים שניתנו לפני חקיקת חוק העיטורים של חיילי צה"ל (שהתקבל בשנת 1970). הוועדה החליטה במקרה של אליהו אליז, כמו במקרים רבים אחרים, להמיר את צל"ש האלוף בעיטור המופת.

סגן יעקב אפשטיין (לימים האלוף ג'קי אבן) לחם אף הוא במסגרת חטיבה 7 במבצע קדש. בכתב הצל"ש שקיבל סגן יעקב אפשטיין נכתב: הנני לציין אותך לשבח על גילוי קור רוח, אומץ לב וכושר מנהיגות גבוה בשעת קרב, בזה שבהיותך מפקד על יחידת חוד ובהיותך בטנק הראשון אשר פרץ את הדרך מעזה לרפיח בתקופת מערכת "סיני", הצלחת לחסל 8 מוצבים ממוקשים, מחופרים עם תותחי נ"ט ובזוקות בקרב לילה. לאחר שהטנק שלך עלה על מוקש, נזרקת מתוכו, אולם המשכת לנהל את הקרב מטנק אחר. האלוף חיים לסקוב,

צל"ש אלוף

עיטור המופת

יאיר לפיד עם שני הח"כים של מפלגתו, פרי ושלח, החליט שהנושא לא מספיק משמעותי כדי "לבזבז" עליו הצעת חוק.

בינואר 2016 פניתי לשלושה חברי כנסת אשר הצטיינו בהצעות חוק הנוגעות למערכת הביטחון, איתן כבל, איציק שמולי ואילן בן-ראובן. מכול השלושה זכיתי לתגובה מידית של ח"כ בן-ראובן שאף הזמין אותי לפגישה שהתקיימה בלשכתו בכנסת לאחר ארבעה חודשים. בן-ראובן היה הגון איתי ומסר כי הנושא חשוב בעיניו אבל "לא יהפוך עליו עולמות". לאחר כמה ימים קיבלתי דוא"ל מעוזרו הפרלמנטרי שהוא יורד מהנושא, כנראה בגלל התנגדות ממערכת הביטחון.

בתמימותי חשבתי שאם זה נושא ערכי, שמימושו אינו כרוך בעלות משמעותית וקיימו יבטל עוול שנעשה ללוחמים – אמצא הרבה תומכים שיירתמו לעניין. בסופו של דבר מימוש שינוי בסעיף 20 לחוק העיטורים יחייב הקמת וועדה שתדון באותם מאתיים מקרים ותחליט לגביהם. גם הוועדה הראשונה בשנת 1970 לא הזמינה לוחמים או מפקדים אלא התבססה על כתבי הצ"ש, שצה"ל המציא העתקים שלהם לוועדה. גם שם הדיונים היו לפי כללים שחברי הוועדה קבעו לעצמם מראש כאשר ברוב המקרים צל"ש אלוף הומר לעיטור המופת. צל"ש רמטכ"ל הומר לעיטור העוז ומספר מקרים בודדים של צל"ש רמטכ"ל הומר לעיטור הגבורה.

אני יכול להבין שצה"ל נרתע מלעסוק בעבר ולהקדיש משאבים שלדעתו אינם חיוניים. גם אני חושב שמשאבים ללחימה חשובים יותר, אבל כאן מדובר על וועדה שתעסיק מן הסתם שלושה עד חמישה קצינים למשך כמה חודשים, והם לא חייבים להיות מפקדי חטיבות או מפקדי אוגדות סדירות. אפשר לאתר קצינים שיירתמו בתחושה של שליחות לתקן עוול של שנים. בהזדמנויות שונות הצעתי את עצמי ונכונותי לתרום לנושא.

לעזרי לא הצלחתי לשכנע, לא את הצבא ולא את נציגי הציבור בכנסת, בחשיבות הנושא. נשארתי עם טעם חמצמץ שהצדק לא יצא לאור. אני מביא את שמוניהם של מאתיים ושלושה מקבלי צל"ש אלוף בתקופה שלפני מלחמת ששת הימים כדי שלפחות סיפורם לא ישכח, גם באמצעות כתבה זו וגם באמצעות אתר הגבורה www.gvura.org שהקמתי לשימור מורשת הגבורה שלנו כעם.

כלומר המידע שהיה בפני הוועדה בשנת 1970 היה חלקי ביותר – 78 צל"שים לעומת 203 צל"שים שאיתרתי, ואני מניח שהמספר הזה אינו סופי. חוסר במידע לא שינה את דיוני הוועדה, וכפי שציינתי הוועדה לא דנה כלל בצל"שים שאינם צל"ש רמטכ"ל.

ניסיונות לשינוי המצב

במהלך השנים האחרונות הייתי בקשר עם לשכת הרמטכ"ל וגורמים נוספים כדי לבחון אפשרות לפתרון הבעיה מהבחינה הערכית ולתקן את העוול לדעתי שנגרם ל-203 מקבלי הצל"שים, שוועדת ההמרה לא דנה בהם כלל, ומן הסתם מרביתם היו מקבלים את עיטור המופת, מיעוטם אף את עיטור העוז. הצבא באופן גורף מתנגד לעניין ונצמד לחוק ככתבו וכלשונו. לא ניתן כמובן לבקר גוף הפועל לפי חוק, אבל דווקא במקרה ערכי זה הייתי מצפה שהשיקול הערכי יגבר, וכי הצבא מיוזמתו יסיר את המגבלה שהוטלה בחוק וסביר שאם הצבא היה מבקש את הסרתה מיוזמתו – לא היה נתקל בהתנגדויות.

כאשר השתכנעתי ששינוי יזום של הצבא לא יקרה וכי הפתרון הוא בשינוי החוק, פניתי למחוקק. בחמש השנים האחרונות פעלתי מול כמה חברי כנסת החל משנת 2011. בתחילה פניתי לראובן ריבלין, שהיה אז יו"ר הכנסת וכיום נשיא המדינה. ממנו למדתי שיו"ר הכנסת אינו מגיש הצעות חוק. פניתי לחבר הכנסת אורלב (בעצמו בעל עיטור המופת ממלחמת יום הכיפורים) שניסה לסייע גם באמצעות שאילתה לשר הביטחון דאז אהוד ברק (בעצמו בעל עיטור המופת ועוד ארבע צל"שים של רמטכ"ל) שלא הגיב. ללמדך כמה נבחר העם הם שומרי חוק. משראתי שזה המצב פניתי שוב באוגוסט 2013 לרמטכ"ל דאז בני גנץ, ולאחר חליפת מכתבים עם לשכתו, שנמשכה עד יוני 2014, נמסר לי כי "הצבא פעל על פי חוק העיטורים", דבר שכמובן הסכמתי לו, אבל פנייתי לא הייתה בנוגע למילוי סעיף 20 כלשונו, ציפיתי ליותר. במקביל פניתי לח"כ יוני שטבון (בעצמו בעל צל"ש הרמטכ"ל) אשר מילולית הביע תמיכה רבה בהצעה שלי, אבל בפועל לא נקט בשום פעולה. באוקטובר 2015 פניתי לח"כ יאיר לפיד ועניינתי אותו בהצעה. גם כאן הסיפור חזר על עצמו, ולאחר התייעצות של

של חוק העיטורים הקורא מוזמן לעיין במאמר בנושא.

עוד קבעה הוועדה שלגבי שנים-עשר גיבורי ישראל ממלחמת העצמאות יומר העיטור שלהם לעיטור הגבורה. בסעיף 20 לחוק בניסוחו הסופי נכתב כי צל"שים שניתנו עד 4 ביוני 1967 (ערב מלחמת ששת הימים) ידונו בוועדה רק אם היו צל"ש רמטכ"ל, וזאת בשונה מהתחייבות האלוף אייל, נציג צה"ל בוועדת הכנסת. אף שאני חוקר את הנושא לא מעט שנים ועברתי על כול דיוני ועדת חוק וביטחון הנוגעים לנושא לא מצאתי סיבה לנסיגה מעמדת הצבא בדיוני הוועדה לעומת הנוסח של החוק הסופי. משמעות צמצום סעיף 20 לגבי תכולת הצל"שים שידונו בוועדת ההמרה היא התעלמות מכלל הציונים לשבח שניתנו לחיילי צה"ל הן על ידי אלופים והן על ידי מפקדי חטיבות, בלי שום סיבה נראית לעין. הראשון שפרסם את הבעיה של סעיף 20 לחוק העיטורים היה העורך לשעבר של עיתון "מערכות", אביתר בן-צדף, במאמרו "איפה כולם?" בשנת 2005.

במסגרת המחקר שאני מקיים כבר למעלה מתשע שנים בנושא הצל"שים והעיטורים של חיילי צה"ל וכוחות הביטחון נכנסתי לעובי הקורה ומצאתי מספר דברים מעניינים:

1. אין הסבר לשינוי בתחולת סעיף 20 של חוק העיטורים, אף שהוא נוגד את עמדת הצבא בדיוני הוועדה.
2. ועדת המרת העיטורים שהתכנסה בשנת 1970 קיבלה לידיה רשימה של 78 מקבלי צל"שים של מח"ט ואלוף שהוענקו עד 4 ביוני 1967 וכאמור לא התייחסה אליהם בגלל התחולה המצמצמת של סעיף 20.
3. במהלך המחקר שלי, שנים רבות אחרי עבודת הוועדה, איתרתי עד כה הענקת 203 צל"שים של מפקד חטיבה ואלוף עד 4 ביוני 1967, לפי הפירוש הבא:

התקופה	צל"ש אלוף	צל"ש מח"ט
בין מלחמת העצמאות למבצע קדש	23	1
מבצע קדש	49	1
בין מבצע קדש למלחמת ששת הימים	96	39
סה"כ	168	41